ABD-İRAN GERİLİMİ GÖLGESİNDE HÜRMÜZ BOĞAZI'NDA ENERJİ GÜVENLİĞİ

Gülperi GÜNGÖR

GÜLPERİ GÜNGÖR

Analiz No : 2020 / 1

15.01.2020

Çin, İran ve Rusya 26 -30 Aralık 2019 tarihleri arasında, Hint Okyanusunun kuzeyinde, Umman Körfezinde ortaklaşa bir deniz tatbikatı gerçekleştirdi. İran Ordusu Deniz Kuvvetleri Komutan Yardımcısı tatbikatın 17bin km karelik bir alanda yapıldığını ve tatbikatın amacının uluslararası ticaretin güvenliğinin arttırılması, deniz korsanlığı ve terörizme karşı mücadele ve deniz arama kurtarmada tecrübe paylaşımı olduğunu ifade etti. Deniz Emniyet Kemeri adıyla gerçekleşen askeri tatbikat, İranın Çin ve Rusya ile bu düzeyde gerçekleştiği ilk üçlü tatbikat olması bakımından dikkat çekmiştir.

Tatbikatın gerçekleştiği Umman Körfezi, dünyada deniz yoluyla ticareti yapılan petrolün beşte birinin geçtiği Hürmüz Boğazına bağlanmaktadır. BBCnin aktardığı bilgiye göre, günde ortalama 19 milyon varil petrol Hürmüz Boğazından geçmektedir,[1] bu yüzden bu bölge enerji güvenliği açısından önem arz etmektedir.

Bu bölge 2019 yılında petrol tankerlerinin güvenliği konusunda gerilimlere sahne olmuştur. 12 Mayısta ikisi Suudi Arabistana ait dört ticari gemi, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) açıklarında, kimliği belirsiz bir saldırıya uğramıştır. Haziran ayında Norveç şirketi Frontlinea ait Marşal Adaları bandıralı Front Altair gemisinde patlamalar olmuş ve Japonya ile bağlantılı kimyasal tanker, Panama bandıralı Kokuka Courageousa mermi saldırıları yapılmıştır. 14 Eylülde ise Suudi Arabistanın Aramco Petrol Şirketinin tesislerine füze saldırıları olmuştur.

ABDnin İran ile yapılan nükleer anlaşmadan çekilmesi ve İrana yönelik yaptırımları sıkılaştırması, Haziran 2019da ABDye ait insansız hava aracının İran tarafından, hava sahasını ihlal ettiği gerekçesiyle, düşürülmesi, Temmuzda İngiltere-İran arasında gerçekleşen tanker krizi gibi olaylar bölgede gerçekleşen saldırılardan İranın sorumlu olduğu şüphelerini güçlendirmiştir. İran bu suçlamaları reddederken, BAE kıyılarındaki saldırılarda kullanılan mayınlarının İranın mayınlarına benzer olduğu iddiası ile, ABD İranı saldırılardan sorumlu tutmuştur. Suudi Arabistan tesislerine yapılan saldırıları Yemendeki

Husiler üstlenirken ABD saldırıların kuzeybatıdan, İrandan düzenlendiğini ileri sürmüştür.

ABD Öncülüğünde Deniz Güvenliği Koalisyonu ve Diğer Ülkelerden Tepkiler

Hürmüz Boğazında tansiyonu yükselten bir diğer olay, İran-İngiltere arasında olan tanker krizidir. 4 Temmuz 2019da İngiltereye bağlı Cebelitarık Özerk Yönetimi, Suriye'ye yönelik ambargoyu ihlal ederek petrol taşıdığı gerekçesiyle İranın "Grace 1" adlı tankerini alıkoymuştu. Cebelitarık Yüksek Mahkemesi İran tankerinin alıkoyma süresini 15 Ağustos'a kadar uzatmıştı. İran ise 19 Temmuzda Hürmüz Boğazı'nda Stena Impero adlı İngiltere bandıralı petrol tankerini, bulunduğu konumu gösteren sinyali kapattığı ve denizcilik kurallarına riayet etmediği gerekçesi ile alıkoymuştu.

Bölgede enerji güvenliğinin riske girdiği ve petrol fiyatlarının yükseldiği bu dönemde ABD kilit su yollarının gözetimi ve güvenliği için girişimler başlattı. Temmuz ayında ABD Merkez Komutanlığı, Orta Doğu'da güvenli geçişi sağlamak ve hayati önem taşıyan nakliye hatlarını korumak için Sentinel (Nöbetçi) Operasyonu'nu geliştirdiğini açıkladı.[2] Bu operasyona bölgesel ve uluslararası katkılar için çağrıda bulundu. Bölgedeki nakliyeyi korumak için ABD öncülüğünde kurulan koalisyona Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Kuveyt, Bahreyn, Katar, İngiltere, Arnavutluk ve Avustralya katılmıştır.

Ancak bu süreçte, öncelikle Almanya ve Fransa olmak üzere Avrupa ülkeleri, ABDnin İrana uyguladığı maksimum baskı politikasına destek vermeye yanaşmadıkları ve İran ile müzakerelerin devam etmesini arzuladıkları için ABD öncülüğünde bir koalisyona katılmak istemediklerini açıkladılar. Deniz trafiğini korumak için bir Avrupa Deniz Misyonu oluşturmak üzere İngiltere, Almanya ve Fransa çalışmalar başlattıklarını açıkladı ancak Londrada hükümet değişikliği ve Boris Johnsonın yeni başbakan olarak göreve başlamasının ertesinde, İngiltere, ABD öncülüğündeki koalisyona dahil olacağını bildirdi.

24 Kasım'da Fransa Savunma Bakanı Florence Parly, Abu Dabi'deki bir Fransız deniz üssünün Basra Körfezi'ni korumak için Avrupa liderliğindeki bir misyonun merkezi olacağını açıkladı. Almanya, bu girişimi politik olarak desteklese de, bunun bir Avrupa Birliği misyonu olmadığı gerekçesi ile katılmayacağını bildirdi. Alman yasalarına göre, Almanyanın bu tür bir koalisyona katılabilmesi için, misyonun AB, NATO ve BM çerçevesinde kolektif güvenliğe dayalı bir sistem olması gereklidir. Hürmüzde güvenliğin sağlanması için İspanya ve İtalya bir Avrupa Misyonuna sıcak baktıklarını açıkladılar. Hürmüz Boğazındaki Avrupa Misyonuna (European-Led Mission Awareness Strait of Hormuz) Hollanda, Ocak 2020'den başlayarak altı aylık bir süre için bir gemi katkıda bulunacağını açıkladı. Danimarka Dışişleri Bakanı Jeppe Kofod ise, Danimarkanın dünyanın beşinci en büyük denizcilik ülkesi olduğunu, Hürmüz Boğazı da dahil olmak üzere deniz güvenliğinin sağlanmasında Danimarkanın özel bir ilgi ve sorumluluğunun olduğunu ifade etti. Danimarka Hürmüz Boğazına helikopter ve yaklaşık 155 askerle bir fırkateyn göndermeyi teklif ettiğini açıkladı.

Petrol ithalatının yüzde 90'ını Körfez bölgesinden elde eden Japonya ise deniz taşımacılığını güvence altına almak için, bir koalisyona katılmayarak, bölgeye kendi Öz Savunma Kuvvetleri güçlerini gönderme kararı aldı. Yaz aylarında saldırıya uğrayan

tankerler arasında bir Japon gemisi de vardı. ABDnin koalisyon girişimi sonrasında, İran Dışişleri Bakanı, Japonyaya ABD öncülüğündeki koalisyona katılmaması hususunda çağrıda bulunmuştu.

Çin ve Rusyanın Rolü

Aralık ayında gerçekleşen Çin, İran, Rusya üçlü tatbikatına geri dönersek, İran Ordusu Deniz Kuvvetleri Komutan Yardımcısı bu tatbikatın İranın izole edilemeyeceğini gösterdiğini ifade etmiştir. ABD ve Avrupa Ülkeleri Hürmüzde deniz ve enerji güvenliği için girişimler başlatmışken Çin ve Rusya da bu yönde iradelerini bu girişimle ortaya koymuş olmaktadır. Ancak bu tatbikat, Çin ve Rusyanın, İran'ı da yanlarına alarak, ABD öncülüğündeki koalisyondaki ülkeleri tamamen karşılarına aldıkları anlamına gelmemektedir.

Nitekim, Çin Savunma Bakanlığı Sözcüsü tatbikatın amacının üç ülkenin donanması arasında eşgüdüm sağlamak ve iyi niyet mesajı göndermek olduğunu söylemiştir. Yaptığı açıklamada tatbikatın uluslararası kurallara uygun olduğunu ve İran-ABD gerilimini kastederek bu tatbikatın uluslararası durumla ilişkilendirilmemesi gerektiğini vurgulamıştır. Rusya Dışişleri Bakanlığı sözcüsü de, tatbikatın güvenlik işbirliğini güçlendirme ve terörist tehditlere yanıt verme amaçlı olduğunu ifade etmiştir.

Çin ve Rusya'nın ABD ve Arap ülkeleri ile ilişkilerini riske atarak İranı tamamen destekleyen bir politika içerisine girebileceği düşünülemez. Sonuç olarak, enerji güvenliği için mekanizmalar oluşturulurken, Rusya ve Çinin sorumlu güçler olarak bölgede varlıklarını ortaya koyma isteğini göstermeyi amaçladıkları söylenebilir.

**Fotoğraf: NTV*

[1] Why Does The Strait of Hormuz Matter?, *BBC*, 11 Haziran 2019, https://www.bbc.com/news/av/world-middle-east-48586787/why-does-the-strait-of-hormuz-matter

[2] U.S. Central Command Statement on Operation Sentinel, *U.S. Central Command*, 19 Temmuz 2019, https://www.centcom.mil/MEDIA/STATEMENTS/Statements-View/Article/1911282/us-central-command-statement-on-operation-sentinel/utm_source/hootsuite/

Yazar Hakkında :

Gülperi Güngör, 2015 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler

bölümünden mezun olmuştur. 2020 yılında ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümü □□□□□ yüksek lisans derecesini almıştır. Ocak 2020 □□□□□□□□□□ katılmıştır. Güngör, Ankara Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde doktor adayıdır. Mart 2025 sonrasında doktora çalışmasını yürütmek üzere Sheffield Üniversitesi'nde bulunan Güngör, AVİM'de Gayrimukim Uzman olarak görev yapmaya başlamıştır.

Atıfta bulunmak için: GÜNGÖR, Gülperi. 2026. "ABD-İRAN GERİLİMİ GÖLGESİNDE HÜRMÜZ BOĞAZI'NDA ENERJİ GÜVENLİĞİ." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Analiz No.2020 / 1. Ocak 15. Erişim Kasım 02, 2026. https://avim.org.tr/tr/Analiz/ABD-IRAN-GERILIMI-GOLGESINDE-HURMUZ-BOGAZI-NDA-ENERJI-GUVENLIGI

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır